ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքային «Կոմայրի» թերթի հավելված

1991 թ. հուլիս, № 36: Գինը 50 կոպ.

ՎԱՀԱՆ ՍԵՎԱՆ

ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

Հիշողությունը մարդուն տրված աստվածային պարգև է ու աստվածային պատիժ: Երանի՜ ի ՄՈՌԱՑՈՒԹՅԱՆ ԳԵՏԸ մեզ ն՞րբ կառնի իր գիրկը և արդյոք կառնի", երբ յուրաքանչյուրս յուրովի ապրեցինք 1988 թ. դեկտեմբերի 7-ի արհավիրքը, որի սարսռեցուցիչ պատկերն ամբողջացնելու համար բոլորիս համայնական հիշողությունն է պետք: Գեհենից ողջ դուրս եկածներիս համար հիշողությունը մեռածների հետ կապող թելն է, որը կկտրվի միայն յուրաքանչյուրիս մեռնելու հետ: Որքան քանի ապրում ենք մենք՝ պիտի հիշենք: Դեռ թարմ են վերքերը. ավերակների մեջ է հայրենի հողը, և յուրաքանչյուր փլատակված տուն ճչում է... մեր ցավի ճիչը:

Դեկտեմբերյան օրերի իմ օրագիրն էլ ցավի ճիչ է: Ուշ եմ ներկայացնում, որ ցավի վրա նոր ցավ չավելացնեմ:

7.12.88 թ.
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

Օր էր՝ ասածս բոլոր օրերի պես: Դեկտեմբերյան մշուշապատ առավոտ ու... ձմեռ,—անտարբեր Աշոցքի ցրտաշունչ բնությանը: Մարդիկ նայում են, տարակուսած թոթվում ուսերը, բայց բնության տարօրինակ երևույթին պատշաճ բացատրություն չեն գտնում:

Կարծես անհրաժեշտ մի ուժ ինձ քաշում է դեպի Լենինական: «Բանվոր» թերթի համար նոր բանաստեղծություններ եմ գրել, որոնցից մեկն էլ Լենինականին է նվիրված.

Ավերված Մշո տեղակ,
Թողնում՝ իմ հոր ու մոր,
Բացվում են աչքերիս դեմ
Ամեն ժամ և ամեն օր:
Ավերված Մուշը՝ մրմուռ,
Թեղուտը՝ ախ, կորուսյալ...
Թե ուզես, քեզ այս պահին
Պատրաստ եմ արյունս տալ:
Թե Մուշը ցավն է իմ խոր,
Դու՝ ցավիս դարման ու դեղ,
Քեզնից դուրս՝ իմ ողջ կյանքում
Չեմ գտնի հանգիստ մի տեղ:
Հոգ չէ, որ գրչիս տակից
Չի ծնվել Գյումրինամե,
Բայց գալիս համբուրում եմ
Ցոլվերքիդ քարերն ամեն:
Ավերված Մշո տեղակ,
Թողնում՝ իմ հոր ու մոր,
Բալզամ ես դառնում ցավիս
Ամեն ժամ և ամեն օր:

Օրջանային թերթի խմբագրությունում շտապում եմ ավարտել հերթական հոդվածը, որպեսզի ժամ առաջ հասնեմ Լենինական, երբ հնչում է հեռախոսազանգը: Գրողների միության Լենինականի բաժանմունքից է:

— Գալիս եմ,—ասում եմ բաժանմունքի քարտուղարին՝ Պանոսյան Ղուկասյանին ու կախում լսափողը: Շտապում եմ ամենևին չկաս-

(Շարունակությունը՝ 6-րդ էջում)

— Քանի՞սն են մնացել դասարանից:
— Հինգը...

Լուսանկարը՝ Վ. ԿՈՑՈՅԻ

Ծնվել էր 1937 թվականին Լենինականում, տոհմիկ գյումրեցու ընտանիքում: Վաղ էր զրկվել հորից: Արտաշեսը զոհվել էր Հայրենականի պատերազմում: Լինելով բանաստեղծական հոգու տեր, ազնիվ ու զգայուն անձնավորություն, իր կյանքի այդ դրամատիկ պահը ՌՈՒԴՈԼՖ ՄԿՐՏՉՅԱՆԸ երբեք չմոռացավ: Նրա արձակ գործերի մեջ տեղ է գտել մի հուզիչ պատմվածք՝ կապված հաղթանակի օրվա մի լուսանկարի պատմության հետ, որի մեջ խտացել էր հոր կարոտը:

ՉԲԱՎԱՐԱՐԵՑ ԱՊՐԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Ռ. Մկրտչյանն ավարտել էր Մ. Նալբանդյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտը 60-ական թվականների սկզբին, ու մի օր հայտնվել որպես սրբագրիչ 14 փողոցի վրա գտնվող նախկին տպարանի շենքում, ուր լույս էր ընծայվում քաղաքային «Բանվորը»:

Սկսեց սրբագրիչից: Ներքին բարձր կուլտուրայի տեր էր Ռուդիկը, զգույշ, չափավոր, մտածված, մաքուր էությամբ ու նույնքան մաքուր, —անբիծ արտաքինով: Թվում էր, թե նա բնավորությամբ տանող էր ու հանդուրժող: Բայց նա տանում էր միայն սոցիալական անապահով վիճակը, զրկանքն ու պակասությունը, որոնց հետ մանկուց էր հաշտվել: Սակայն նա չէր հանդուրժում դեմագոգիզմը, ճղճիմը, բռնությունը, անարդարությունը: Աշխատանքի բերումով շփվում էր մի սերնդի հետ, որն ապրել էր 37 թվականը: Մեկ էլ բռնկվող արդարամիտ երիտասարդին մեկ նումեկը կանվաներ «ապոլիտիկ» և վերջ նրա կարիերային: Նա երբորեն, ներքին մի բնազդով զգում էր այդ ամենը, ջոկում էր մարդկային հոգու բոլոր կատեգորիաները, հատկանիշները: Նրան երբեք չէր կարելի խաբել մի քիչ բարեհաճությամբ, մի քիչ կեղծավորությամբ, մի քիչ ճշմարտություն խաղալով: Լինելով շիտակ, սովոր չլինելով կեղծիքի, սուտի, երկվության, նա ամեն ինչ կոչում էր իր անունով և այդ պատճառով նամակների բաժնում գրական աշխատանք տանելու 1973-77 թվականները դժվար տարիներ եղան բաժնի երկու աշխատողների համար: Որը մեկ այս կամ այն բողոքի կամ քննադատական-հրապարակախոսական հոդվածի համար կանչում էին քաղաքային կոմիտե, երբեմն էլ՝ բյուրո: Միայն այն բանի համար, որ նա գրել էր, թե աշխատավարձով ավտոմեքենա գնելու համար պետք է 75 տարի աշխատել, քաղաքս [illegible] համար վեց: Այդ ժամանակ աշխատելով նույն բաժնում, մենք ասում էինք. «Լենինական քաղաքի սեյսմիկ կարմիր գիծն անցնում է խմբագրության նամակների բաժնի տակով»:

Մեր անողոք ցնցումների էինք ենթարկվում ոչ այնքան միամիտ ճշմարտությունների ու անաչառ մեկնաբանությունների համար: Դրա փոխարեն դուր էին գալիս ընթերցողին անողոք, անաչառ մեր սուր նյութերը, որ բերում էինք նամակի թարմ հոտերով:

Նման պայմաններում բաժնի աշխատողները և՛ ապոլիտիկ էին համարվում, և՛ հակա, և՛ դաշնակցական: Ինչքա՛ն ջանքեր էին պետք մնալու և աշխատելու համար: Նրա ջանքերը չբավարարեցին: Ռուդիկ Մկրտչյանը հայտնվեց ընթերցող մեր գնացքից դուրս: Նրա գնացքը հեռացավ: Նա մնաց կայարանում, աչքը՝ վերջին վագոնին: Նա մնաց անգործ... ամբողջ մի տասնամյակ: Երկար, ծանր, նյութապես չբավարարված ու անհուսալի վիճակ: Հազիվհազ, ուրիշի բութ մատով, նա բռնեց գուլպա-նասկեղենի տպարանում թողարկիչի պաշտոնի սանդղակի մի անկյունը ու այդպես կախ ընկած գոյություն քաշ տվեց մինչև Հենրիկ Գևորգյանը մերժված Ռուդիկ Մկրտչյանին բերեց խմբագրություն:

Նոր ժամանակներ էին վրա հասնում: Գորբաչովյան «պերեստրոյկան» խոստանում էր բարեփոխումների քամի: Արթնացան մարդկանց ազնիվ զգացումները, եկան խորհելու, մտորելու, երևույթներն իրենց անուններով կոչելու ժամանակներ: Եկավ Ռուդիկ Մկրտչյանի համար համբերությամբ սպասված ժամանակը: Գրագետ, թերթի տպագրության գործը ծայրից ծայր իմացող, գրելու ձիրքով օժտված մարդը նստեց թերթի պատասխանատու քարտուղար: Նա այլևս վտարված այն երիտասարդը չէր: Կյանքը փոխել էր նրան: Երեք երեխաներ ուներ արդեն, թեև շատ ուշացել էր ամեն ինչից: Որը դպրոց էր գնում, որը մանկապարտեզ: Ռուդիկը ուղղել էր իր մեջքը, նրա գաղափարական պայքարի առաջին փուլն ավարտված էր: Պետք էր նոր պայքար լճացածության, կաշառակերության, իրավական աշխարհի անիրավության դեմ: Բայց նա հայտնվեց ցայտնոտում: Նրա ժամանակը չբավարարեց: Չբավարարեց ապրելու ժամանակը, վաղաժամ հեռացավ աղետի պատճառով, թողնելով երեք մանր երեխաների ու միաորդի իր մորը, որը այրիացել էր վաղ տարիքում: Նաև որդեկորույս եղավ Հրանուշը: Տառապալից մի կյանք:

Իմ աչքերի առաջ է ազնվության այդ կերպարը, բարձրահասակ, համակրելի, զուսպ, մեղմ, սակայն կյանքի կտրուկ շրջադարձերում միշտ չարի հանդեպ հանդգնության աստիճան համարձակ Ռուդոլֆ Մկրտչյանը: Որքան տեղ կա այսօր նրա նմանների համար այս կյանքում, բայց որքան քիչ են նրա նմանները:

ԼԵՆԴՐՈՇ ԽԱՉԻԿԻ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

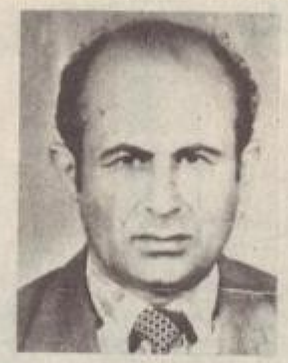

Ծնվել է 1930թ. Լենինականում, ծառայողի ընտանիքում: Ավարտել է Ղուկասյանի անվան դպրոցը, ուսանել Մ. Նալբանդյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտում, ստանալով մանկավարժ-բանասերի մասնագիտություն: Մենք մանկուց ապրում էինք կողք-կողքի գտնվող փոքրիկ շենքերում, ծանոթ էինք միմյանց նախասիրություններին և ձգտումներին: Քանի դեռ ուսանող էինք, կարծում էինք, թե Լենդրոշը կխորանար հայոց լեզվի մեջ: Բայց ստացվեց այնպես, որ 1959 թվականին նա եկավ «Բանվոր» թերթի խմբագրություն՝ զբաղեցնելով «Կուսակցական բաժնի» գրական աշխատողի թափուր տեղը: Նա խանդոտ վերաբերմունք ուներ իր ընտրած մասնագիտության հանդեպ և ոչ մի բան ի միջիայլոց չէր անում, չէր գրում «ձեռքի հետ» կամ մի կերպ: Նա մտմտացող լրագրող էր: Մտածում էր թեմայի վրա, մշակում մտքում դետալ առ դետալ, նա պատահական երկխոսություն չէր շինում, կամ ռոմանտիկ երգերի վերնագրեր չէր դնում ապրված իր նյութերին: Նրա մոտ ամեն ինչ ծանրակշիռ էր, մտածված, դիպուկ, ստույգ և ճշգրիտ: Մենք այն ժամանակ ասում էինք, թե Լենդրոշը «Բանվորի» «պրավդիստն» է, նկատի ունենալով նրա նյութերի անթերի լինելը:

Լենդրոշ Խաչատրյանը բարձր հարկադրոշմի լրագրող էր: Այդ բանին մեծապես օգնում էր նրա անհատականությունը: Լենդրոշ Խաչատրյանը գերազանց տիրապետում էր օպերային երաժշտությանը: «Սևիլյան սափրիչ», «Կարմեն», «Դոն Ժուան» և տասնյակ այլ օպերաների նա ծանոթ էր ծայրից ծայր:

Նա շատ էր կարդում, գրականության մեծ գիտակ էր և բարձրաճաշակ ընթերցող:

Ի ծնե լինելով փափուկ, մարդկային, գրական բարձր իդեալներով դաստիարակված, նա չկարողացավ «հարմարվել» բյուրոկրատիային: Նրա մեղմությունը, զգայունությունը երբեմն չարաշահվում էին և այդ դեպքում նրա մեջ խոսում էր երգիծաբանը, սարկազմը: Այսպես, նա կարող էր ուղիղ նշանակետին խփել, սակայն նա ավելի շատ ներողամտորեն լռում էր:

Լենդրոշ Խաչատրյանը երիտասարդ տարիներին մեր թերթի լավագույն ոճաբանն էր: Նրա հոդվածները ձեռքից ձեռք էին անցնում: Չնայած ապարատի հանդեպ ունեցած նրա որոշակի զգուշավորությանը և երկյուղածությանը, նա մտքով ժամանակից առաջ էր անցել, զգում էր, որ հասունանում է հասարակության ընդերքում մի ինչ-որ նոր ծնունդ և հասկանում էր, որ այդպես հնարավոր չէր շարունակել:

Լենդրոշ Խաչատրյանը բոլորի համար սիրելի ընկեր էր, բայց զուսպ էր, անասելի ասկետ, որ իրեն միշտ հեռու էր պահում աղմկոտ միջավայրից, գինուց, խրախճանքից: Նրա հիմնական չափանիշը կյանքում համեստությունն էր: Երբ պատմություն էր դառնում խմբագրության ավագ սերունդը, նա՝ բոլորին աշակերտած, իր գործին տիրապետած, դարձել էր խմբագրության եզակի մի սյուն, որն ավաղ, չկարողացավ իր ուսերին տանել խարխուլ շենքը:

Զրուցում էինք, իսկ նա զրույցով տարված, վեր էր կենում տեղից, քայլում աշխատասենյակի մի ծայրից մյուս ծայրը ու երբեմն էլ մեխանիկորեն թմբկահարում էր սեղանը առանց հաստատելու իր մտքերի իսկությունը: Բարի, խոհուն, համեստ մեր ընկերը, հմուտ լրագրողն ու հետաքրքիր անհատականությունը, որին խորթ չէին արվեստի ու գիտության ոչ մի բնագավառ, այսօր էլ մեզ հետ է, մեր խոսակցություններում ու հուշերում:

ՎԱՐԴԳԵՍ ԿԱՐԱՊԵՏԻ ՄՈՎՍԻՍՅԱՆ

Նայում եմ քո լուսանկարին, մտաբերում ու վերհիշում եմ շատ ու շատ բաներ ու դրանից է, որ չեմ կարողանում կոնկրետանալ: Ա՜խ, այդ Վարդգեսը, համեստ ու լռակյաց, երգիծող ու ծիծաղից խեղդվող, դատարկ գրպաններով ու լիքը սրտով, կիսամաշ կոստյումով ու միշտ թարմ հղացումներով...

Ախ, այդ Վարդգեսը՝ ռադիոյի նորելուկ հաղորդավարն ու նոր ակնարկագիրը, բանաստեղծական զգայուն հոգին, աշխատանքի մեջ, Շիրազի խոսքերով ասած, անխոնջ գրասեր ու ամենքին սիրելի ընկեր՝ կապույտ աչքերով, ճակատից վերև վաղաժամ նոսրացած շեկ մազերով:

Վարդգես Մովսիսյանը ոտք դրեց քաղաքային կոմիտեի 8-րդ հարկի միջանցքը ու հետո կամացուկ սկսեց անցնել այդ միջանցքի սենյակներով. ռադիո, «Բանվոր» թերթի խմբագրություն, գրողների միություն: Նա չուներ բարձրագույն կրթություն: Երբ թերթի նամակների բաժնի վարիչ էին նշանակել, կուսքաղկոմը երկար մտորում էր, տատանվում. առանց բարձրագույնի ինչպե՞ս կլինի: Լավ է, որ ժամանակները փոխվում էին, մյուս կողմից էլ հույս էին տալիս գործընկերները: Ոչ մեկը կասկած չուներ, որ նա կարող էր աշխատել: Բայց անկետային տվյալները այն տարիներին ամեն ինչ էին, իսկ մարդը և նրան կենդանի երաշխավորող գործընկերները՝ ոչինչ:

Աշխատանքում նա միայն ու միայն ստեղծագործող էր, միայն ու միայն անհատականություն էր ու մարդ: Նրա գոյությունը ապացուցում էր, որ կարելի է ընկնել բյուրոկրատիզմի ամենաարգավանդ հողում, թեկուզ «պարտոկրատների» ցանցը և մնալ մանուկի պես վճիտ, զուլալ, հարազատ՝ իր գենին, իր ծնունդին: Ոչ մի կուսակցական ձգվածություն, շինծու լրջություն, իր հասակակիցներից շատերին հատուկ, ամենքից վաղուց հայտնի ոչ մի կեցվածք:

Վարդգեսի գրչին ամուր կապվեց ընթերցողը և կարդալով նրա նյութերը, ընթերցողները համոզվում էին մարդկային ամենանուրբ հոգու թրթիռներից հաղորդակցվելով:

Սակայն Վարդգես Մովսիսյանը միայն թերթինն ու ընթերցողներինը չէր: Նրա կյանքի կեսը պատկանում էր դրամատուրգիային, թատրոնին, հանդիսականին: Լինելով խորունկ ու նրբազգաց, նա չէր կարող չտեսնել շրջապատող աշխարհի մեջ օր-օրի կուտակվող կեղծիքը, աչքակապությունը, խորհրդային շքեղությունն ու ցուցադրականությունը, հասարակության շերտավորումները, հարուստների ու աղքատների բևեռացումը: Որտեղ պետք էր լաց լինել, այդ քնքշասիրտ մարդը այնքան արիություն էր գտնում իր մեջ, որ հույզերը արտահայտում էր հումորի ու երգիծանքի միջոցով: Նրա իրական ու ոչ իրական հերոսները մեզ հանում էին մի աշխարհ, որտեղ դատապարտելին ձաղկվում էր ծիծաղով: «Ախ, այդ Շուշանը», «Կանչող հեռուները», նրա մյուս պիեսներն ու կատակերգությունները ցույց էին տալիս, թե որքան անհանդուրժելի բան կար կուտակված մեր կյանքում:

Բայց ամեն բանից առաջ Վարդգեսը մարդ էր: Նրա ընկերական շրջապատը լսարանմիավորով չէր կարելի չափել, ինչպես չէր կարելի չափել նրա նյութական ունեցվածքը եռանիշ ու քառանիշ թվերով: Բայց նա հարուստ էր էությամբ, որին հաղորդակցվում էր ամեն մեկը, ով ծանոթանում էր նրա հետ:

Չկա մեր 58-ամյա ընկերը, բայց ապրում է մեր մեջ՝ իր գրքերով՝ հոգևոր զավակներով, իր սիրած կնոջ՝ Ջուլետայի զավակներով, թողած բազում հիշողություններով, որոնք անմոռաց են, թարմ և լուսավառ, որպես հիշատակ:

ՋԻՎԱՆՇԻՐ ՎԱՐԱԳԻ ՄԱԹՈՍՅԱՆ

Ծնվել է 1929 թ. դեկտեմբերին, Ախուրյանում։ Ստացել է բարձրագույն կրթություն։ ԽՄԿԿ անդամ էր 1951 թվականից և կուսակցական աշխատանքի ու ուսուցման համընթաց ճանապարհ էր անցել։ Զինվորագրվել էր ժուռնալիստիկային՝ երկամյա և հեռակա բարձրագույն կուսակցական դպրոցներում ուսանելուց հետո։ 1950 թ. աշխատում էր որպես Ախուրյանի շրջանի «Կոլտնտեսական» թերթի պատասխանատու քարտուղար։ Երկու տարի անց «Կայծ» թերթի խմբագրի տեղակալն ու բաժնի վարիչն էր։ 1959-60 թ. թ. «Սովետական Հայաստան» թերթի թարգմանիչ։ 1960-62 թ. թ. հայկական հեռուստատեսության և ռադիոյի սեփական թղթակից էր։ Այդ ընթացքում մի ինչ-որ ժամանակ Կիրովականի տրիկոտաժի ֆաբրիկայի ազատված կուսքարտուղար, ապա Սպիտակի «Լուսարձակ» թերթի խմբագիր, «Հայաստան» հրատարակչության հասարակական-քաղաքական գրականության ավագ խմբագիր, ՀրՊԻ-ի մասնաճյուղի ԽՄԿԿ պատմության և քաղաքատնտեսության ամբիոնի կաբինետի վարիչ, «Բանվոր» թերթի խմբագրության նամակների բաժնի վարիչ, «Գիտական կոմունիզմ» կոչվող առարկայի դասախոս և այլն։ Նա եզակի էր խմբագրության աշխատողների թվում, որն այսքան դեպքերի էր շրջաններում և քաղաքներում, տասնյակ կոլեկտիվների անդամ համարվել։

Ջ. Մաթոսյանին զարդարում էին համեստ ապրելակերպը, օրինավորությունը։ Հարգանքով էր վարվում բոլորի հետ և սիրում էր, երբ հարգում էին մարդու վայելուչ կեցվածքը հասարակության մեջ։ Նրա պլյուսներից մեկն էլ հումորի զգացումն էր, իսկ առանձին դեպքերում՝ անկեղծ համարձակությունը։ Հիշարժան է մի դեպք, երբ կուսքաղկոմի ղեկավարներից մեկը գալով մեր կուսժողովին մասնակցելու, լիահույս ուրախության առաջ. «Ես չգիտեի, Ջիվանշիր, որ տոհմիդ մեջ քրդական ծագում ունես։ Սրանով ավելի ինտերնացիոնալ դարձավ «Բանվորի» կոլեկտիվը»։ Բոլորի հետ սրտանց ծիծաղեց Մաթոսյանը։

Զոհվեց աղետից, խմբագրությունում։ Մազաչափ չի թեթևացել նրա կնոջ վիշտը, որը չարուղ՝ուկ քնքուշ, սրտագին հիշողություններ ու պատմություններ է գրում անցած օրերի մասին, երբ ողջ էր Ջիվանը և ընտանիքի կյանքը լցնում էր կենսախնդությամբ ու լույսով։

ՌԱՖԻԿ ԳԵՎՈՐԳԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ծնվել էր 1935 թվականին։ «Բանվոր» թերթի խմբագրության հորիզոնում նա երևաց 60-ական թվականների սկզբներին։ Աշխատում էր վերլուծական սարքերի գործարանում։ Երիտասարդ բանթղթակից էր, մյուսների մեջ շատ ավելի առաջադեմ և գրագետ։ Շուտով նա դարձավ խմբագրության կոլեկտիվի անդամը։ Ընդունվեց արդյունաբերության բաժնում որպես գրական աշխատող։ Նա դարձավ արդյունաբերական թեմաներով գրվող հոդվածների գիտակ, ինչի պակասը զգացվում էր խմբագրությունում։ Կարճատև կերպով աշխատակցեց նամակների, այնուհետև կուսակցական բաժիններին, լայնորեն յուրացնելով լրագրի աշխատանքը։

Ռաֆիկ Սարգսյանին հատուկ էին աշխատասիրությունը, համեստությունը, կարգապահությունը։ Նա բարի ու լավ ընկեր էր։ Նրանից ոչ մեկը չէր նեղանում, չէր նեղանում նաև Ռաֆիկ Սարգսյանը ոչ մեկից։ Նա լավատեղյակ էր համակեցության գաղտնիքին. համերաշխ բոլորի հետ, ամեն ինչում։ Եվ որքան զարմանալի էր, որ այսպիսի համեստ երիտասարդին առանց միջնորդության ու միջամտության վերցրեցին հրահանգիչ կուսակցության քաղաքային կոմիտեի արդյունաբերության և տրանսպորտի բաժնում։ Լինելով գրչի մարդ, նա կարողանում էր լիովին կազմակերպել իր բաժնի գրագրությունը, չէ որ գրագետ էր և մասնագիտորեն, և լրագրողի հմտությամբ։ Այստեղից էլ նա նշանակվեց աշխատանքի քաղաքի կոշիկի ֆաբրիկաներից մեկում որպես տնօրեն։ Եվ այստեղ տեղի ունեցավ նույնը, ինչ լինում է շատ լրագրողների հետ։ Նրանք չեն կարողանում «վերակառուցվել», այլ մարդ դառնալ և վերադառնում են թերթ որպես աշխատակիցներ։ Խմբագրություն եկավ նորից Ռաֆիկ Սարգսյանը։ Ի պատիվ նրա, բաց արվեց քաղաքային տնտեսության և շինարարության բաժին։ Ոչ ժամանակը, ոչ կուսակցական աստիճանը, ոչ հասարակայնության կուտակված մեգատիվները ընդունակ չեղան շեղելու նրան իր ազնիվ, համեստ, մարդկային բնույթից։

Նորից ծաղկել են բալենիները այն բակում, որտեղ ապրում է այժմ Ռաֆիկ Սարգսյանի ընտանիքը. դեղագործ Կառլեն, դուստրը և Վարազդատ որդին։ Խորն ու անամոք է Սարգսյանների կորուստի մեծ վիշտը, որն այնպես կիսում է նրանց հետ խմբագրության կոլեկտիվը։

ՄՏԱԾՈՂ, ՔՆԱՐԱԿԱՆ, ԶԳԱՑՈՒՆ

ԹԱՄԱՐԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ 80-ական թվականների կեսերին եկավ «Բանվոր» թերթի խմբագրություն։ Մինչ այդ նա քանի՞-քանի տարի մասնակցում էր տեքստիլագործների բազմատպաքանակ «Մանածագործ» թերթի ստեղծմանը։ Եվ միշտ այդպես է լինում, ժուռնալիստի հաճույք ունեցող բոլոր երիտասարդները կամ սկսում են առաջին քայլերը թերթից, կամ վերջացնում են թերթում։ «Բանվոր»-ը լինելով քաղաքում միակ լրագիրը, մագնիսի պես ձգում էր բոլորին։

Թամարը թերթ եկավ 60-ական թվականների վերջերին, ուղղակի ուսանողական նստարանից։ Գրելու սերը հագուրդ առավ լրագրողի ամենահամեստ գործը՝ սրբագրումը ընտրելով։ Իմ աչքերի առաջ է ուսանողուհի Թամարան. բարձրահասակ, [illegible], մազերի պոետական հարդարմամբ, խորաթափանց հայացքով և բարի նայվածքով։ Նրա հոգում բանաստեղծական թրթիռներ կային, պոեզիային մոտենում էր սրբազան ակնածանքով, զգուշությամբ փնտրելով իր սեփական տողերը։ Չգիտեմ ինչը հետ պահեց բանաստեղծական աշխարհից, քանի որ գրքեր ունեցող առանձին պոետներից նա վատ չէր գրում։ Հավանաբար ժամանակից շուտ վրա հասած վշտերը։ Վաղ զրկվեց ծնողներից, մայրություն ապրեց, ամուսնացավ։

Տարիների հետ համառությամբ տեղի էին տալիս դժվարությունները։ Բնակարան, մեծացող երեխաներ, արդեն տով շնչող երիտասարդ մի ընտանիք։ Տարիներ անց, նորից թերթ եկավ։ Հանդիպեցինք այլ հանգամանքներում, քան հրաժեշտ էինք տվել։ Մի անգամ իմ համաձայնությամբ նա գրեց մեկ էջից մի փոքր ավելի ակնարկ։ Անդրկուլիսներում փրփուրը բարձրացավ։ Նրան հարցաքննել էին, անհանգստացել էին մի բաներում, հանցավոր էին փնտրել, սակայն նա զգալով հարաբերությունները, հարկ էր համարել ծածկել, թե ով էր տվել համաձայնությունը։ Այդ մասին ես իմացա ուշացումով, երբ լարվածությունն անցել էր։ Լցվեցի համակրանքի անբացատրելի մի զգացումով, որ իր վրա էր ընդունել կրակը և ոչ մի խոսք չէր ասել ինձ։ Պահել էր իրեն բարձր, բանաստեղծական ազնիվ խառնվածքին վայել...

Ապրում են աշխարհում նրա սիրելիները՝ Լիլիթն ու Տիգրանը, որոնց անսահման սերը իր սրտում անժամանակ կյանքից հեռացավ երիտասարդ լրագրողուհին։ Նրա տեղը հաստատ էր թերթում։ Նրա միտքը և գրիչը դուր էին գալիս ընթերցողին։ Եվ ինչպես խմբագրատունը որբացավ նրա կորստով, այդպես անփոխարինելի մնաց նրա տեղը ընտանիքում, որը ոչ մեկը ի վիճակի չէ լրացնել։

ԱՇՈՏ ԳԱՐԵԳԻՆԻ ԱԶԱՐՅԱՆ

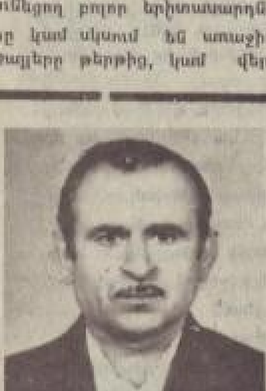

Ծնվել է 1927 թվականին, Կրասնոդար քաղաքում։ Այստեղ ծնողները հիմնադրվել էին 15 թվականի եղեռնից հետո, գաղթելով Արևմտյան Հայաստանից։ 1931 թվականին տեղափոխվել է Հայաստան, ընտանիքը բնակություն հաստատել Լենինականում։

Սկսվեց Հայրենական պատերազմը, հայրը զորակոչվեց բանակ։ Որդու՝ Աշոտի ուսերին ընկավ ընտանիքի հոգսը։ Նա ընդունվեց աշխատանքի գինատուն, որպես վարորդի աշակերտ, իսկ մեկ տարի անց՝ որպես վարորդ։

Այստեղից Աշոտ Ազարյանը զորակոչվում է բանակ, 53-ին վերադառնում, աշխատանքի անցնում նախ ժողկրթբաժնում, ապա առևտրի վարչությունում, ի վերջո խմբագրությունում։

1987 թվականին անցնելով կենսաթոշակի, նա խմբագրությունում մնաց որպես տնտեսվար։

Աշոտ Ազարյանը լավ քաղաքացի էր, ընտանիքի օրինակելի հայր, բացառիկ ազնվության տեր մարդ, որի համար ճշմարտությունը վեր էր ամեն ինչից։

Աշոտ Ազարյանը զոհվեց երկրաշարժի ժամանակ, աշխատանքի վայրում։

ԼԱՈՒՐԱ ԵՐՎԱՆԴԻ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Ծնվել էր 1942 թվականին, Լենինականում։ Ծնվել է նա, երբ հայրը ռազմաճակատում էր եղել։ Այդպես էլ չի տեսել հորը, նա չի վերադարձել նա կռվից։ Փիրուզը՝ նրա մայրը, մնաց զոհվածի այրի, իսկ Լաուրան՝ զոհվածի դուստր։

Դպրոցն ավարտելուց հետո աղջիկը ընդունվում է Երևանի Բրյուսովի անվան ինստիտուտի ֆրանսերենի ֆակուլտետը։ Երրորդ կուրսից փոխադրվում է Երևանի պետական համալսարան, ավարտում բանասիրական ֆակուլտետի ժուռնալիստիկայի բաժինը։ Եկավ խմբագրություն 1966 թ. ուսանողական նստարանից։ Լաուրան սիրում էր կյանքը, արվեստը, գնահատում էր գեղեցկությունը։ Նա կարողանում էր գեղեցիկ հագնվել, կարողանում էր իր ձեռքի հմտություններով տաքացնել ու գեղեցկացնել ամենապարզ պատերով ամենաանհրապույր սենյակը։ Գորգեր, հյուսվածքներ, աշխատանքներ, բարձր ճաշակ, երկրպագություն՝ ընկերության ու բարեկամության. այսպիսին էր Լաուրան։ Նա խմբագրություն եկավ Անժելա Սարգսյանի հետ, իր հետ բերելով ուսանողական տարիների ռոմանտիկան, որը մինչև վերջ չլքեց նրան։

Չնայած ընկերների խորհուրդներին, Լաուրան չկարողացավ ընտրություն կատարել, ամուսնանալ և դա մնաց ոչ միայն նրա, այլև նրա շրջապատողների թաքցրած թախիծը։ Նա կարող էր ընտանիքի լավ մայր լինել։ Սակայն մխիթարվում էր միայն աշխատանքով։ Կյանքի բարդ շրջադարձերում փոքրամարմին, ոչ ամրակազմ այդ աղջիկը կարողանում էր տղամարդկային կամք ու արիություն դրսևորել։ Նա մեկընդմիշտ մնաց կուլտուրայի բաժնում և ի վերջո նվիրաբերեց իրեն մարզական կյանքի լուսաբանմանը։ Դա նրա ոգևորության աղբյուրն էր, ուրախությունը։ Տպվում էր նաև «Հայաստանի ֆիզկուլտուրնիկում»։

Եթե մի փոքր երկարի ընդմիջումը «Կումայրի» թերթի խմբագրությունում, մենք մեկ առ մեկ կհիշենք նրանց, կհիշվեն սիրով, տխրությամբ ու լուսավոր հուշերով։

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Երկրաշարժից մի քանի օր առաջ էր, Քաղխորհրդի գործկոմ եկավ ԼՈՒՍՅԱ ՄԿՐՏՉԻ ՍԱՖԱՐՅԱՆԸ, մեր Լուսիկը: Նա մտահոգ էր. Խաչիկի ծանր կորուստը գնալով ավելի էր խորանում: Տունը, ամեն մի անկյունը, ամեն մի իրը կենդանի հիշատակ էր անցած լավ օրերի, անցած կյանքի, որոնց մտաբերումը ցավ էր պատճառում: Եվ ցավն այն աստիճան ուժեղ էր, որ իր սիրելի տունը, երբեմնի իր երջանկության բույնը նա պատրաստ էր լքել, որպեսզի միայն ամեն ինչ չհիշեցներ նրա կորած անցյալը:

Դա մեր վերջին հանդիպումն էր:

Հավատարմությունից բացի, Լուսիկը ուներ նաև մեկ այլ հիվանդություն, դա նրա համարձակությունն էր, որը թույլ չէր տալիս ոչ մի պարտություն: Երբ որևէ հարց նյարդում այնպես անհնար էր լինում լուծել մարդկանցով, նա գործի էր դնում իր սպանիչ արհամարհանքը:

Լուսիկը իրավունք էր վերապահում իրեն ակնկալել այնպիսի վերաբերմունք, ինչպիսին ինքն ուներ: Քանի որ նրա հավատարմությունը միայն իր ընտանիքի անդամների վրա չէր տարածվում և նա նույնքան հավատարիմ էր ընկերության մեջ, չէր հանդուրժում ոչ մի ուխտադրժություն: Իսկ եթե փաստը աչքառուանանշյին կատարված էր, ներկություն չուներ մեղավորը: Լուսյան անողոք էր, համարձակ, անզիջում: Եվ չկար անպատժելի ոչ մեկը և ոչինչ նրա անողոք ճշմարտության առաջ, նրա բնավորության և խելքի, վճռականության և տրամաբանության առաջ դժվար էր կանգնել կամ համառել: Կյանքի առաջին տասնամյակում նա այնքան փորձություն տեսավ, որ կեփական ափալների վրա ձեռք բերածը՝ բավական էր ողջ կյանքի համար: Մի փոքր պաշտոնական հետաքրքրության հետադարձ հարվածը եր բոլոր այնքան ուժեղ էր լինում իրենկյա ընկերների վրա, որ նրանք պարզապես ուրանում էին: Եվ նման դեպքերում մընում էր փարատվել կյանքի բանաձևերով՝ ժողովրդական ասացվածքներով. Էլ ինչ լավություն, որ չպետք է հատուցվի վատությամբ: Լճացման կոչվող տարիների ֆոնի վրա լրագրող Լուսիկ Սաֆարյանի՝ «Արշալույս» թերթի տնօրենի պաշտոնը իմ աչքին միշտ երևում է հերոսական: Երևի վերևներում լավ էին զգում անտարբերությանը դիմադրելու նրա անվերապահ ուժը և համար, էին գոհ լինում, որ նա երբեք լայն ասպարեզ դուրս չգար: Եվ պարտադրելով նրան գավառականության արտադրական միավորման բազմատպաքանակ թերթը, փաստորեն ապահովեցին լրագրային մեկ մարտական ԴԶՕՏ-ից զերծ մնալու խաղաղությունը: Եվ այն ամենը, ինչ որ Լուսիկը կարող էր անել թերթով, հավասարվում ընթերցողների, լավագույն դեպքում ունկնդրում էին մի քանի մարդ և ներում դառը դեղահաբի համար, քանզի ուրիշները չէին լսում: Եվ լավ է, որ չէին լսում:

Ծնվել էր Լուսյա Սաֆարյանը 1932 թվականին Լենինականում, բազմանդամ ընտանիքում, լավագույն եղբայրների և քույրերի մեջ: Ցավոք, լավերը, որպես կանոն, ժամանակից շուտ են մեզ լքում, համբարձվում առատված, որպեսզի մենք կարողանանք այս կարճ կյանքում ապրել դողդողալով, ձեռքերով շվաք արած մեր սիրելիներին, մեր հարազատներին, ընկերներին, առանց փորձելու նրանց ժամանակից շուտ կորցնելուց: Լուսյան՝ երջանավոր թերթն առնելու, աշխարհի հեռուստացույց և ֆիզիկայի գծով տաղանդավոր մասնագետ Հայկազի և ազնվագույն Պարույրի քույրը, հավատարիմ մնաց Սաֆարյանների կյանքի քրեդոյին: Խաչի կին էլ առաջ նա ծանր ապրեց Հայկազի կորուստը, որն այն ժամանակի մարզական կյանքում միայն մերթենական կորուստ չէր, այլ համաշխարհային: Հայկազը զոհվեց Լենինգրադի պաշտպանության ժամանակ, մարտական հանձնարարությունը կատարելիս, որտեղ պետք էր եկել հենանավորի, սպորտսմենի և խիզախ զինվորի խիզախությունը:

1956 թվականին Լուսյան գերազանցությամբ ավարտեց Երևանի պետական համալսարանի ռոմանագիտական ֆակուլտետի ժուռնալիստիկայի բաժինը: Սակայն դժվարությամբ նա նվաճեց իր աշխատանքային տեղը, իր ընդունակությունների համեմատ աննշան տեղը, քանզի ընդունակ չէր խոնարհվելու, քծնելու, հարկավոր լուրեր տալու, ծառայություններ մատուցելու: Մեծ էր նրա մոտ արժանապատվության զգացումը...

Լուսիկ Սաֆարյանի մասին մեր ասածը չափազանց միակողմանի կլինի, եթե չհիշատակենք նրա այն հատկանիշները, որոնք նրա կյանքի արևոտ կողմն էին, նրա առավոտը, նրա բնավորության գարունը: Նա կարողանում էր միանգամից մեղմանալ, քնքշանալ, հարազատության համար և ընկերության մեջ հալվել, ձուլվել: Նրա դպրոցական և ուսանողական տարիների ընկերները ամբողջ կյանքում պահեցին նրա հետ նույն խմբով: Բնությունը օժտել էր նրան հումորի անսահման զգացումով: Ապավինելով նրա սրամտությանը՝ մենք և՛ս, կյանքի ծանր շրջադարձերում, անմիջապես անցնում էինք վիհերի ու անդունդների վրայով: Բազում ընտանեկան երջանիկ օրեր ճաշակած կին լրագրողը հզոր կամք ուներ, մեծ դիմադրողականություն, որով կանխում էր ու կասեցնում կյանքի ծանր հարվածները: Վերջին տարիներին նրան ավելի շատ տհաճություններ էին ուղեկցում հասարակական կյանքում, աշխատանքի վայրում, ցավեր ընտանիքում, սակայն նա կարողանում էր չտրվել վշտին, քայլել հպարտ, գլուխը բարձր:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Մենք նույն շենքում էինք ապրում: Սակայն ես նրան չէի հանդիպել, մինչև երկրագիտական թանգարանի տնօրեն Համիկ Խաչատրյանի՝ Սուսաննայի կյանքի ընկերոջ հետ մեր խոսակցությունը: «Սուսաննան ուզում է թերթում աշխատել, համալսարանում սովորած տարիներին ըզբաղվել է լրագրական գործով»,—ասաց նա ու մենք հանդիպեցինք:

Բարձրահասակ էր, նուրբ կազմվածքով, պեծծաման մազերը քամուն տված, հույզերի ու զգացմունքների մի հրաբուխ, մի համակ սեր ու վառ բռնկում: Բերեց առաջին իր թղթակցությունը: Նարդագի ծաղրանկար, գրված էր իմացությամբ, գիտակցությամբ, խելոք հարցադրումներով, յուրաքանչյուր բառն ու միտքը մտածված էին: Նրան այնպես էլ չհաջողվեց հաստիքային դառնալ, պայմանագրային գրական աշխատող էր, աշխատանքի ժամկետով նորելուկ, սակայն գրչով հասուն, որն իր բարձր տեղը զբաղեցրեց կոլեկտիվում որպես անհատականություն: Սուսաննան վերլուծող միտք ուներ, բանաստեղծական հոգի, խոր ու լայն գիտելիքներ, հումորի նուրբ զգացում:

Երիտասարդ լրագրողուհուն զարդարում էին տաղանդը, համեստությունը, հայկական խոհանոցին տիրապետելը, թխվածքներ պատրաստելու վարպետությունը, իսկ ամենից շատ լիասիրտ ծիծաղելու շնորհը:

Իմ հուշերում ես տեսնում եմ Սուսաննային մորու գույնի պիջակով, ներդաշնակ գույների մակիաժով, բալի գույնի վարդերի փունջը ձեռքին՝ մազերն ազատ արձակած, մոտենալիս ինձ: Այդ ծաղիկները, ասացի նրան, ձեռքիցդ պետք է վայր չդնես, այնքան ամբողջացնում են քո դիմանկարը:

Կինոնկարի վերջին դանդաղեցրած կադրի նման իր հի մազերը ծածանելով գալիս էր նա դեպի ինձ, իսկ դուստրը առանց հետևից կանչում է. «Մի՛ մեռնի՛ր, մայրիկ...»: Ախր նա ամբողջովին կյանք էր, որին մահն էլ չէր կարող հաղթել: Այս լուսանկարում դուք տեսնում եք կոլեկտիվի կողմից այնքան սիրված Սուսաննա Մանուկյանին՝ բանաստեղծական իրեն բնորոշ կեցվածքով:

ՍՈԽԱԿՆԵՐ, ՍՈԽԱԿՆԵՐ, ՄԻ ԱՆՀԱՆԳՍՏԱՑՐԵՔ ԶԻՆՎՈՐՆԵՐԻՆ...

Գուրգենին հանդիպեցի 1958 թվականի փետրվարի 1-ին, երբ տպարանի փոքրիկ մի անկյունում երկու տարի թերթ սրբագրելուց հետո ըստանալով պաշտոնի բարձրացում, բաց արեցի թերթի պատասխանատու քարտուղար Վաղարշակ Պետրոսյանի դուռը ու մտա այնտեղ, որպես գրական աշխատող:

Այստեղ էլ հանդիպեցի հարդարող նկարիչ Գուրգեն Կարապետյանին՝ զինվորական գիմնաստյորկայով, կարմիր աստղի շքանշանը կրծքին: Այն ժամանակ նրա մազերը դեռ սև էին, քիչ էր սպիտակը: Կյանքի հետպատերազմյան սուղ ընթացքը նրան պահում էր դեռ զինվորական համազգեստի մեջ: Գուրգենը ձևավորում էր թերթը, հայթայթում էր լուսանկարներ, միասին գծում էինք մակետները: Սարժում, ոչխարե գըրուցահան, բարի մարդ էր նա, սիրահարված աշխարհի գեղանկարչությանը և այդ մտումով մի հեշտ ունկնդրելի դասախոս: Գուրգենը նաև գրում էր: Նրա ազգանունը հաճախ էր երևում թերթում մարտական հուշապատումների և աշխարհի նշանավոր գեղանկարների գուրգենյան մեկնաբանությունների տակ:

Շատ անգամ էի նկատում, որ երբ աշխատասենյակում երևում էին նշանավոր մարդիկ, Գուրգենը իր փոքրիկ սեղանի վրա հակված ինչ-որ բաներ էր նկարում, մերթ ընդ մերթ նայելով բնորդին: Հետո հայտնաբերեցի, որ դըրանք էտյուդներ էին, ընկերական շարժեր, իսկ երբեմն էլ կարիկատուրաներ, որոնք միշտ ուղեկցվում էին սուր մակագրություններով: Հիշողությանս մեջ մնացել է հաշվապահ Վարժապետյանի ծեպանկարը՝ համրիչի առջև, իսկ տակին, «Հոնորարդ հաշվեմ բոլոր, այնպես հաշվեմ, մնաս մոլոր» կամ «Արտավա-ը բել՝ հասակով մեկ», որտեղ պատկերված էր թերթը կրծքին ծալած, ճակատով ամ ս Ռաշու տվող հերոսը՝ իր պորտֆելի պահին: Հումորի սիրահար էր Գուրգենը: Աչքը շատ բան էր տեսնում: Դե նկարչի աչք էր: Նկարում էր ու պատմում: Երկար տարիներ մենք աշխատեցինք խմբագրությունում, մտերմացանք: Զրուցում էինք ամեն ինչի մասին, իսկ ամեն ինչից շատ՝ թերթի մասին: Ի՞նչ անել, որ ավելի գեղեցիկ լիներ, աչքի համար հաճելի ձևավորված և ավելի ընթեռնելի:

Գուրգենը արվեստի մարդ էր, մաքուր հոգու տեր մարդ, Շիրակի մանկության ընկերներից մեկը: Գուրգենը հրաշալի կերպով պատմում էր: Երբեմն մենք նրան հիշեցնում էինք պատերազմական որևէ դրվագ և խնդրում նորից պատմել Ժուկովի, Ռոկոսովսկու ու Սեմյոն Բուդյոնու հետ կապված հետաքրքիր պահեր, որոնց նա բախտ էր ունեցել ականատես դառնալ՝ լինելով շտաբային նկարիչ:

Գուրգեն Կարապետյանը ժամանակ առ ժամանակ անհատական ցուցահանդեսներ էր ունենում, ապրում գեղանկարչի, խմբագրության հարդարող-նկարչի և քաղաքի կյանքով: Մեկնաբանում էր դյուսների ցուցահանդեսները: Գուրգենը ճանաչում էր քաղաքը, իսկ քաղաքը՝ նրան: Անցնում էր փողոցով միջահասակ, անխառն սպիտակ մազերով մարդը, գլխին հայացքը մի փոքր վեր, մի ինչ-որ հպարտության զգացումով, և թվում էր, թե նա հավերժական ուղեկիցն էր լինելու խմբագրության ու քաղաքի...

Չնայած տարիք ուներ, չնայած նրա աշխատանքային ընկերները միանգամից լքեցին խմբագրությունը, չնայած ռազմաճակատում մեծասեր կորցրել էր առողջությունը, չնայած կյանքում երբեք հարուստ չէր եղել և միշտ ապրել էր քրտինքով աշխատած իր կոպեկով, նա ուներ օպտիմիզմի անհերևակայելի մի լուսարձակ, որով նայում էր կյանքին, մարդկանց ու աշխարհին:

Գուրգեն Կարապետյանը՝ մեր բոլորի սիրելին, միշտ պատրաստակամ իր նկարչությամբ ամենքին ծառայելու, դժվարանում եմ հավատալ, որ չկա: Թվում է, թե հիմա նա նորից կգալի Կալինինի պողոտայով՝ մազերը քամուն տված, մտորելով իր հերթական նոտայի, լրագրային նյութերի, իր սիրասուն Սուսաննայի, Համիկի, Քնարիկի ու խմբագրության առօրյա մյուս գործերի մասին: Երբեք չէր ուշանում, երբեք չէր բացակայում, երբեք գլուխ չէր պահում, չնայած վաստակը չնչին էր: Ոտքից գլուխ նվիրում էր մեր Գուրգենը՝ անչար, սիրալիր, սրտացին:

Հիշում եմ նրա պատմածը Հաղթանակի օրվա մասին. «Մեր բլինդաժի վրա հակվել էին խոնարհել ծաղկած ճյուղերը: Մայիսը առաջանում էր: Տղաները փռյակն երգում էին, փառաբանում մայիսը: Այդ պահին մոտիկում թնդացին խաղը կրակոցներ: Պատերազմը վերջացել էր: Երջանկությանը ի վերջո մենք նշանավորեցինք երկու անթիվ զինվորի հոգնած քըրնով: Եվ ոչ թե սոխակներ, թնդանոթներն էլ ի զորու չէին մեզ արթնացնելու»:

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ԱԼԲԵՐՏԻ ԴԱՎԹՅԱՆ

Նա խմբագրություն եկավ ոչ պատահական՝ լրագրողների պես՝ ուղղակի ուսանողական նստարանից, այլ թանաքոտ բանասերի իր մասնագիտությանը համապատասխան աշխատանքն որոնելուց հետո, որը տենց մի ամբողջ տասնամյակ: Նա որոնում էր աշխատանք, որ սեր հոգին:

Խմբագրությունում զբաղեցրած թարգմանչի իր պաշտոնը Սուսաննայի սրտովն էր: Թարգմանությանը նա նախապատրաստվել էր ողջ կյանքի ընթացքում, ուսման գործը թացից մինչև խմբագրություն շեմը, մի երիտասարդ, որի մոտ բանավոր զգայական վեր-էր կանգնած:

Սուսաննա Դավթյանը մտքի խոհականության, կյանքի փիլիսոփայությանը հակված ու դյուրահետ, խելոք, բարեկամական, ընկերասեր անձնավորություն էր: Սիրում էր ճշմարտությունը նրա շուրթերով արտահայտվել: Այդ հարցում նա երկյուղ չուներ, թեև մարդկանց հարցում չափազանց նրբանկատ էր ու բարեկիրթ: Երիտասարդ թարգմանչի դաստիարակության հարցում մեծ դեր է խաղացել ավագ քույրը՝ ժուռնալիստ Ամեռյանն, խորունկ մի մտավորական աղջիկ, որին ավելացնում էին ծնողներից սերած հյուրասիրությունը, մարդամոտությունը: Սուսաննա Դավթյանը անհատականություն էր:

Բարձրահասակ էր Սուսաննան, փափուկ, գեղեցկատես, կանոնավոր դիմագծերով և ծիծաղող աչքերով: Ընդամենը մի քանի տարի էր աշխատում, սակայն արդեն տիրապետում էր թարգմանչական բարդ արվեստին, լրագրական գործի նրբություններին, որոնք օր-օրի հղկում էին լեզվական գիտելիքները, ըմբռնելի դարձնում մինչ այդ անծանոթ նրբերանգը:

Համեստ, սիրված, անհանգ՝ հարգանքին արժանացած, ըստ տեղծագործական ուժերի ծաղկուն տարիքում նա գնաց ստեղծագործական կոլեկտիվի լավագույն երիտասարդական ուժերի հետ, հիշողների սրտում թողնելով կսկծի ու ցավի խոր զգացում:

Աղետի նախօրյակին հանդիպեցինք, համակվեցինք աղմկոտ ուրախությամբ. ծրագրեր կազմեցինք, հիշեցինք Արթիկին մոտ գտնվող եղևնյաց երազ անտառը, անծրևից հետո սնկերը ծառերի գետնատարած սաղարթների տակ, վերջին նախաճաշը անտառում, աշնանացող անտառի սառող շողերի ներքո արևահամ խաղողը, բնության հանդեպ մշտական կարոտի մեր բարձրաձայն դիտողությունը...

Մտնում ենք նրա տունը ու մուտքի դիմաց նրա դիմանկարն է՝ ծիծաղկոտ դեմքով, իսկ լուսանկարի տակ այրվում են կարմիր մեխակները՝ բռնկված արևի շողերով:

ՔՆԱՐԻԿ, ԳՈՀԱՐԻԿ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԷԼԲԱԿՅԱՆՆԵՐ

Ավագը ՔՆԱՐԻԿՆ էր, ծնված 1947-ին, Լենինականում: Ավարտել էր № 9 դպրոցը, ընդունվել Սիրովականի մանկավարժական ինստիտուտի լեզվագրական ֆակուլտետը: Սկզբում աշխատել էր գեոֆիզիկայի և սեյսմոլոգիայի ինստիտուտում, այնուհետև եկել «Բանվոր» թերթի խմբագրություն, ուր աշխատում էր որպես քարտուղարուհի, ապա որպես գրական աշխատող, և հետո արխիվավար: Քնարիկը մեծացել էր բազմանդամ ընտանիքում, որտեղ հաշվվում էին 5 քույր և 4 եղբայր: Քույրերից հատկապես մտերիմ էին միմյանց Քնարիկն ու Գոհարիկը: Ստացվեց այնպես, որ Գոհարիկը ևս աշխատանքային տեղ գտավ խմբագրությունում: Նրանք շարունակ միասին էին, անգամ տեղ անբաժան: Մինչև տղերը բազմանդամ ընտանիքը մեծ փորձություն ապրեց: Ավտովթարից զոհվեց եղբայրը, թողնելով երիտասարդ կնոջն ու երկու որբերի: Քնարական խառնվածքի տեր Քնարիկը իր վիշտը սրտից դուրս էր մղում, աշխատելով «Ի» խորը սրտի» խորագրով հուշագրության վրա, որը նվիրված էր եղբոր հիշատակին: Քնարիկը սիրում էր ստեղծագործել, իսկ եղբոր մահը նրան առավել բանաստեղծ էր դարձրել:

Վրա հասած վշտերը այդ քնքուշ ու բարի աղջկա մեջ ներքին կասկածներ էին հարուցում և նրա սիրտը գուշակում էր մի ինչ-որ ծանր գալիք: Աղետից մի քանի օր առաջ նա ուղեգիր էր վերցրել մեկնելու Կերմանիա: Սակայն արժանացավ դեկտեմբերյան մի առավոտ, դուրս եկավ բակ ու մնաց այնտեղ: Որտեղից-որտեղ լեռն էր գալիս, իսկ վերևում կոտրում էին ազատվածները: Այդպիսի մի խոր հրդեհավոր դեպք պատահեց եղբոր Մանվելի փոքրի նախօրյակին: Նա կանչեց կրտսեր քրոջը Անահիտին, շշնջաց անհարկի:

—Տես, էս յանդը նորից հայտնվել է, ինչպես Մանվելի ժամանակ: Նրա աչքերում մոլ մնաց երկյուղի անհույս մի զգացում: Չգնաց Կերմանիա: Երկնքում նորից կոտրում էին ազատվածները ու մի տեսակ այդ նոտխապաշտ դարձած աղջիկը մտքում սպասեց մի ինչ-որ բանի, գալիք: Այդ պահից նա դարձավ դյուրաթախիծ, ասես չարացավ, էլ նորոգամտորեն և նրբանկատորեն չէր խոսա փում անարդարությունից, չարությունից, չէր շատ գալիս, այլ սառում էր անորոշ ճշմարտությունը, որ պատասխան էր հեռում:

ԳՈՀԱՐԻԿԸ աչքից էր, հեր պարտ, նազելի, հեզ ու ձեռքից ամեն ինչ գալիս էր: Ասում էին նրա մասին. «Ի ձեռք, հազար հունար»: Սիրում էր ուրախացնել մարդկանց, գնահատում էր լավությունը, խորթանման էր մարդկանց օգնության ձեռք մեկնող: Սովորում էր մանկավարժական ուսումնարանում: Աղետի տարին նրա 31-ն էր լրացել: Նրանք իրենց գործը կատարում էին անձնվիրաբար, մեծ եռանդով, ղեկավարելով և թողնելով գործըն ընկերների սեջ ազնիվ աղջիկների հիշվող հիանալի կերպարները:

Բակի խորհրդավոր լանդը ու ազատվածների հավաքը խոր հետք թողեցին նաև Գոհարի հոգում: Այդ ճակատագրական օրը թեև նա արձակուրդի մեջ էր, այնուամենայնիվ որոշեց քրոջը մենակ չթողնել, գնալ խմբագրություն: Երկու քույրերը իրենց վաղաժամ մահվանացում կերտեցին խմբագրության խարխուլ կամարների տակ: Ու հիմա, երբ մենք ու մենք հիշում է Էլբակյան քույրերից որևէ մեկին, ...արդին խոր նուիրում ու ... տալով ասում են. «Ափսոս, լավ աղջիկներ էին...»: Իսկ Անահիտը քույրերի հետ մտովի խոսում է արցունքներով. «Գոհար անգին, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ արժանացար բախտին այդ չար, որ քեզ ...ու կացարան, գերեզմանը՝ խոնավ ու մութ, հոգին պայծառ խավարեցավ, սեղ մնացին երազները արևաբույր, ասա, քո՞ր եմ, ինչ դիմանամ այս խոր վշտին, ցավին անսահման ...ում ինձ դավեցին ...

ՀԱՍՄԻԿ ՀԱԿՈԲՅԱՆ

ԴԱՎԻԹ ՏԻԳՐԱՆՅԱՆ

Թոշնած կակաչներ Հայկանի Տենոյանին

Անթիվ խորհուրդներ չունեն մեկնություն,
Խորհուրդն է գուցե խորհուրդը նրանց,
Այստեղ չի օգնի ոչ մի գիտություն,
ՈՉ վեդայական, ոչ կյանքում սերտած:

Հիշում եմ՝ մի օր, մի լավ առավոտ
Ես տեսա՝ ինչպես մեռավ կակաչը:
Արևն վկա, ինձ այնքան ծանոթ
Քո չուեցն զգացի, քո լուռ հառաչը:

Դուցե ինձ թվաց, ես չեմ առարկում,
Սակայն ինչ որ բան դիպավ իմ սրտին...
Զառով էս երբեք թեմա չեմ սարքում,
Խորք է իմ հոգուն ձգտումն այդ խորքին:

Նկարիչ եմ ես պոետի սրտով,
Եվ այն առավոտ հակված կտավին՝
Դիտում էի լոկ այս երկու կետով,
Երրորդը չկար, փակ է տակավին:

Կա՞րող էր ծաղիկն հառաչել արդյոք
Այդ էի խորհում ես այն ժամանակ,
Ես, որ քո կանչին ձայնեցի անհոգ,
Մնացի օտար ու խենք շարունակ:

Ես սառն եմ եղել, գիտեմ, Հայկանի,
Քո չերմակարոտ տրտմության դեմ,
Սիրտն իմ շատ վշտեր դեռ պիտի տանի,
Բայց ինձնից մի վիշտ քեզ մնաց, գիտեմ:

Ու մի լուռ հառաչ... Մեռավ: Կակաչն էր:
Նրանք մեռնում են ցավից առաջին:
Դուցե դա վերջին, քո վերջին կանչն էր,
Որ այդ կերպ հասավ հոգուս ականջին:

Ես հետո, հիմա հասկացա միայն,
Երբ մի օր գտա կտավն իմ այն հին
Արևն վկա՝ իմ աչքից տեհօրյն
Մի աղի կաթիլ ընկավ կտավին:

Բազում խորհուրդներ չունեն մեկնություն,
Իմաստ էլ չունի մեկնեիր նրանց.
Ես համարում եմ մեծ ողբերգություն
Այն, ինչ եղել է ու ինչ որ մնաց:

«Կոմսոմոլի» թերթի խմբագրությունում զոհված մյուս աշխատակիցների լուսանկարները ու կենսագրական տվյալները տպագրվել են «Հիշողության» անցած համարներում: Նրանք պատրաստել և տպագրության համանել զինավոր խմբագրի տեղակալ Լ. ՏՈՆՈՅԱՆԸ:

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՆԵՐԻՑ ԵՐԿՈՒՍԸ

«ՀԱՅԳՈՐԳ» ԱՐՏԱԴՐԱԿԱՆ ՄԻԱՎՈՐՄԱՆ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ ՏՆՕՐԵՆ Գ. ԱԶԱՐՅԱՆՆ ՈՒ ԱՐՀԿՈՄԻ ՆԱԽԱԳԱՀ Կ. ՄՈՎՍԻՍՅԱՆԸ ՄՏԱՀՈԳՎԵԼ ԵՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ՏԱՐԵՐԱՅԻՆ ԱՂԵՏԻ ԶՈՀ ԳՆԱՑԱԾ ԻՐԵՆՑ ՀԱՆՐՈՒՅԹԻ ԱՆԴԱՄՆԵՐԻՑ ԵՐԿՈՒՍԻ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ:

ՄԱՅՅԱ ԼԵՎՈՆՈՎՆԱ ԱԿՍԵՆՉԻԿԸ ծնվել էր Երևանում: Ազգությամբ ռուս էր, բայց իրեն հայ էր համարում, ասելով. ծնվել եմ Հայաստանում, մեծացել Հայաստանում, վայելել նրա հողն ու ջուրը, զգացել հայի պատվախնդրությունն ու հյուրասիրությունը, որոնք մտել են իմ արյան մեջ, ուրեմն՝ հայ եմ:

Ակսենչիկն ուներ մի տղա և մի աղջիկ: Հերթական արձակուրդը ամուսնու ծնողների մոտ՝ Ուկրաինայում անցկացնելիս, աղջիկը խեղդվել էր գետում և այդ կորուստը խոր կսկիծով, մեծ վշտով էր տանում որդեկորույս մայրը: Չեռնոբիլի ատոմակայանի վթարից որբ մնացած 6 ամսական մի աղջկա որդեգրեց Ակսենչիկը և հարազատ մոր նման խնամում ու գուրգուրում էր նրան: Որդեգրած աղջկան բուժ ամենայնի խնամելու համար կենտրոնական արտադրամասից փոխադրվել էր տնայնագործ գորգագործ: Բնակվում էր Գերցենի փողոցի № 1 շենքի № 27 բնակարանում: Երկրաշարժից զոհվեց Մ. Լ. Ակսենչիկն իր որդեգրած դստեր՝ ՆԱՏԱՇԱՅԻ հետ:

ԳՅՈՒԼԻԶԱՐ ՍԱՐԳՍԻ ՔՅՈՓԱԼԱԿՅԱՆԸ (ԲԵՐԲԵՐՅԱՆԸ) ծնվել է 1935 թվականին, Սիրիայի Դամասկոս քաղաքում: 1946-ին ընտանիքով Հայաստան են ներգաղթել: 1950-ի մայիսից աշխատում էր մեր ֆաբրիկայում: Նա շարունակ իրեն դրսևորում էր կարգապահ և բարեխիղճ աշխատող, գերակատարում անհատական աշխատանքադրագրերը և թողարկում միայն առաջին և բարձր տեսակի ազգային ոճով գորգեր: Նրա գործած 155 հայկական ոճի գորգերը այժմ զարդարում են արտասահմանյան երկրների տարբեր բնակարանները: Նրանք չգիտեն մի բան, որ գորգերի հեղինակը, որ կարող էր շատերի բնակարանը զարդարել, աղետի զոհ է դարձել:

Մշտապես օգնում էր երիտասարդ բանվորներին՝ առաջավոր ներին հասցնելու նպատակով և պատվով էր կրում «Լավագույն վարպետ-դաստիարակի» կոչումը: Բազմիցս պարգևատրվել էր պատվոգրերով ու կրծքանշաններով:

Ամուսինը՝ Կարապետ Քյոփալակյանը, որ աշխատում էր կոշիկի ֆաբրիկայում, վաղաժամ մահացել էր: Ուներ երկու երեխա: Աղետի օրը արձակուրդի մեջ էր Գյուլիզարը, գտնվում էր Շիրակացու փողոցի 3-րդ թաղամասի № 3 շենքում: Զոհ դարձան տղան՝ ԽԱՉԱՏՈՒՐԸ և ԳՅՈՒԼԻԶԱՐԸ:

ԵՂԵՌԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

(Սկիզբը՝ 1-ին էջում)

կածելով, որ մի ժամ անց կհանդիպեմ տղաներին, մի բաժակ սուրճ կխմեմ հանույքով ու երկար կզրուցենք:

Պատուհանի հողվածը հանձնում եմ մեքենա գրողին, կախիչից վերցնում վերարկուս: Այդ պահին սենյակից հատակը կարծես թրթռոցով բարձրանում է, որին հետևում է ուժգին ցնցումը: Միջնորմները վայրկենապես ճաք են տալիս և ծեփոնները, կարկուտի պես թմբկահարում են գրասեղանը, հատակը: Դուրս եմ վազում միջանցք, ուժգին հարվածից շպրտվում դիմացի պատը՝ հազիվ մնալով ոտքի վրա: Վայրկյան անց՝ դրսում եմ: Եռահարկ շենքը ճռճռում ու ճոճվում է, բաց դռներից դուրս են փախչում աշխատողները:

Թե ինչ կատարվեց, ես դա հասկացա առաջին րոպեներին: Հիշողությանս մեջ արթնացավ 1966 թվականի գարունը, երբ երկրաշարժից ավերվեց Տաշքենդը, որին ես ականատես եղա: Սակայն վայրկյան առաջ կատարվածը ավելի ահավոր էր...

Նայում եմ շրջկենտրոնի փողոցներում խռնըված շփոթահար ու անօգնական բազմությանը, իսկ միտքս մի հարց է տանջում. «Որտե՞ղ է երկրաշարժի էպիկենտրոնը»:

Հանկարծ լսում եմ սարսափազդու մի ճիչ.

— Հասեք, Ձորի գյուղերն ավերվեցին, մարդիկ մնացել են փլատակների տակ: Նույնիսկ նորակառույցներն են փլվել, լեռն է փլվել, հողն ու դժխարները փլվածքի տակ են...

Բազմությունն աղեկոծվում է: Շտապ լցվում ենք մեքենաները՝ տուժածներին օգնության հասնելու համար, բայց, չգիտես ինչպես կամ ում միջոցով, տեղ է հասնում Լենինականի կործանման լուրը: Չեմ հավատում: Մեր մեքենան սահած մայրուղով սլանում է ամբողջ թափով: Լենինականի բարձունքից նայում եմ աղետյալ քաղաքին, բայց այն ծխի ու մշուշի մեջ է: Իսկ երբ մոտենում ենք, չեմ ուզում հավատալ տեսածիս. «Եռամեկյանին»՝ քաղաքի բարձրահարկ թաղամասերից մեկը, փլատակների մեջ է: Մարդկային բազմությունները հորդում են քաղաքից դուրս, արձակ տարածություն: Բնազդական փախուստ է մահվան գոտուց: Դեռ ամբողջությամբ չեն գիտակցում կատարվածը, ժամանակ է պետք, որպեսզի մարդկային բանականությունը հաշտվի սարսափելի իրականության հետ:

Փլատակված բարձրահարկերից մեկի մոտ հերարձակ երիտասարդ մի կին ձեռքերը պարզել է դեպի երկինք:

— Որդիս է այնտեղ,—մրմնջում է հազիվհազ,— չորրորդ հարկում է:

Նայում եմ՝ հարկեր չկան, բետոնե սալերի, քարի ու փոշու բուրգ է: Բռնում եմ կնոջ թևից, քաշում մի կողմ: Լուռ գալիս է՝ շուրջը նայելով դատարկ ու անիմաստ հայացքով, ցնորվածի հայացքով: Կանգնեցնում եմ փողոցով ընթացող մեքենաներից մեկը, կնոջը հրում ներս:

— Տար,—ասում եմ վարորդին:

— Ո՞ւր—հարցնում է նա:—Բոգդանովկայից եմ եկել, որ մարդկանց օգնեմ:

— Հիվանդանոց տար,—ասում եմ,— Բոգդանովկա տար, միայն քաղաքից հեռացրու:

Քաղաքում մահն ամեն քայլափոխի է: Ոտքով հասնում եմ կենտրոնական թաղամասերը: Ահա և խմբագրության շենքը: Քարացած կանգնում եմ փլատակների առջև: Լուռ, ահավոր փլատակներ: Մի քանի անծանոթ մարդ փորձում են ինչ-որ բան ձեռնարկել, սակայն մարդկային թույլ ձեռքերը անզոր են բետոնե հեծանների ու սալերի դեմ: Ձեռքս գցում եմ տանիքից պոկված թիթեղներին, քաշում մի կողմ: Հետզհետե մարդիկ շատանում են: Ան ծանոթ մարդիկ են, գուցե փլատակների տակ մնացածների հարազատները:

Բազմության մեջ տեսնում եմ Պատվական Ղուկասյանի կնոջը՝ արցունքն աչքերին: Էլի ծանոթներ եմ տեսնում և հասկանալի է դառնում, որ փլատակների տակ շատերն են, գուցե բոլորը՝ իմ լավ ու վատ օրերի ընկերներն ու բարեկամները:

Փղձուկը խեղդում է կոկորդս: Անկարելի է նայել մարդկանց դեմքերին: Դեկտեմբերյան օրն էլ մթնում է: Էլեկտրականություն չկա, ջուր չկա. փրկության հույս չկա: Փորձում եմ դուրս գալ բազմության միջից, բայց կողքից մեկը քաշում է թևս: Բանաստեղծ Սերգեյ Վարոսյանն է:

— Ո՞վ կա այնտեղ,—հարցնում եմ Սերգեյին և սրտիս խորքում փայփայում այն հույսը, որ աղետի պահին գուցե շատերը դրսում են եղել: Թե չէ ինչո՞ւ են այսքան լուռ փլատակները:

— Հենրիկ Գևորգյանը կնոջ հետ դուրս է եկել փլատակներից,—շշնջում է Սերգեյը:

— Մյուսնե՞րը:

— Այնտեղ են,—դրսում եմ Սերգեյի շշուկը,— Տանյան, Պատվականը, Վարդգեսը, Հայկանին. «Բանվորի» կոլեկտիվի մեծ մասը:

Փլվում եմ բետոնե հեծանին: Մթան մեջ արդեն չեմ ջոկում մարդկանց դեմքերը: Բարձրաձայն մի կին է հեծկլտում:

Անի քաղաք նստեր կուլա...

Լալիս եմ: Բոլորն են լալիս: Հայոց երկնակամարն է փլվել, լանք...

Գիշերով վերադառնում եմ հայրենի հարկի տակ: Երեխաներս լայն բացված աչքերով նայում են ինձ: Գյուղի երկհարկանի դպրոցական շենքը հրաշքով չի փլվել նրանց գլխին: Քնել անհնար է: Մեջընդմեջ տունս ցնցվում է, բայց ուշադրություն չեմ դարձնում: Այսքան մահերից հետո մահը սովորական է դառնում:

(Շարունակելի)

ՏԻԳՐԱՆ ՀՈՎՍԵՓԻ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Ծնվել էր 1962 թ. դեկտեմբերի 24-ին: Ավարտել է Լենինականի № 18 դպրոցը: Վերադառնալ բանակից, ընդունվեց ԵրՊԻ-ի մասնաճյուղի մեխանիկական ֆակուլտետի ցերեկային բաժինը: 5-րդ կուրսում էր. և՛ չզգաց ավարտելու, մասնագիտությամբ աշխատելու քաղցրությունը: Նվագում էր Լենինականի «Բիայնա» համույթում: Այնտեղ գտավ իր կյանքի ընկերուհուն: 1988-ի հուլիսի 8-ին ծնվեցին նրա երկվորյակ որդիները՝ ՀՈՎՍԵՓԸ և ՀԱՅԿԸ: Շատ էր ուրախացել, նպատակները շատ էին:

Այդ օրը նա որոշել էր ինքնակ գնել, և կնոջ հետ երեխեքին առած տուն մտավ: Չըհասցրեց ցույց տալ մանկիկներին և...զոհվեց բոլորի հետ միասին:

ԻՐԻՆԱ ՄԻՍԱՅԻ ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ

Նոր էր լրացել 20 տարին: «Բիայնա» համույթում էր երգում: Թովիչ ձայնը գրավել էր շատ մասնագետների ուշադրությունը: Ավարտեց երաժշտական ուսումնարանը: Զույգ զավակներ պարգևեց ամուսնուն և զրկվեց նրանց խնամքով: Բայց ինչ խմանար, որ այդքան կարճ է տևելու իրենց երջանկությունը:

ԱՆԻՉԿԱ ԶԱՎԵՆԻ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Ամուսնու՝ Հովսեփ Պետրոսյանի մահից հետո դեռ իրեն չէր գտել: Միակ մխիթարանքը մնացել էր կրտսեր որդին՝ Տիգրանը: Նրանց ամուսնացրեց և տունը լցվեց ուրախությամբ: Երգում էին որդին ու հարսը, ինքն էլ ուրախանում էր նրանցով ու թոռներով: Զոհվեց թոռներին կրծքին սեղմած:

ՀՈՎԱՍԱՓՅԱՆ ՍԻՐԻՆԸ ԱՌԵՍՏԱԿԻ, ծնված 1932 թ. Ապարանի շրջանի Օձուն գյուղում: Մեծացել է Լենինականի մանկատանը: 20 տարի տեքստիլ կոմբինատում աշխատելուց հետո տեղափոխվել է գուլպեղենի արտադրական միավորում: Նրա մասին բազմիցս գրվել է «Արշալույս» թերթում: 4 երեխաներից նա կարողացավ ճիշտ դաստիարակել, որոնք հասարակության համար պիտանի մարդիկ դարձան: Զոհված նրանք չափահաս են, բայց շատ են զգում բարի ու խորհրդատու մայրիկի կարիքը:

ՌՈՒԶԱՆՆԱ ՍԱՐԳՍԻ ՄԻՆԱՍՅԱՆԸ ծնվել է 1953թ., միջնակարգ կրթություն ըստացել № 20 դպրոցում: Չկա լովի անկյուն կարի ֆաբրիկայի կոլեկտիվը իր բազմաթիվ զոհերի շարքում ափսոսանքով է հիշում նաև Ռուզաննային, ուր նա աշխատում էր մինչև այդ ավերիչ օրը: Չկա մի ասիթ, որ կամ ժամ, որ չխոսենք, չպատմենք ձեր մասին, զոհված սիրելիներ:

ՂԵՎՈՆԴ ԱՐՇԱԿԻ ԱՍԱՏՐՅԱՆ

Ծնվել էր 1940 թ., Լենինականում: Երկուստեկես տարեկանից զրկվել է հորից և միակ հարազատ եղբոր հետ եղել հանրապետության տարբեր մանկատներում: Որբության տարիները հիշելիս միշտ արտասվում էր՝ դժգոհելով ճակատագրի անարդարությունից: Ինչ իմանար, որ ճակատագիրը տարիներ անց նորից հարվածելու է, այս անգամ զրկելով կյանքից ու որբ թողնելով երկու զավակներին:

Կյանքում միշտ շտապում էր: Դեկտեմբերի 7-ի նախօրեին էր վերադարձել երկարատև ժամկետ գործուղումից: Այստեղ էլ էր շտապել. Լենինգրադից տուն գալու տոմսը վերցրել էր դեկտեմբերի 9-ի համար, սակայն գործերն էր ավարտել, թե այլ պատճառով տուն եկավ երեք օր շուտ՝ դեկտեմբերի 6-ին: Ծուտ եկավ, որ վերջին անգամ դեկտեմբերի 7-ի առավոտյան գնար աշխատանքի, հղկող հաստոցների գործարան ու այլևս չվերադառնար:

ՄԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐՈՒՀՈՒՍ՝ ՄԱՐԻԱՄ ԺՈՐԱՅԻ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԻՆ, ծնված 1961 թ. Ճրագի պես հանգավ քո մատաղ կյանքը: Նոր էիր հարսնացել, սակայն չհասցրեցիր մայրանալ: Ինչու ճակատագիրն այդքան անողոք վարվեց բազում երիտասարդների նկատմամբ: Պատկերացումից վեր է այդքան աշխույժ, այդքան առույգ, այդքան ուրախ և միևնույն ժամանակ այդքան թախծոտ էակի բացակայությունն այս աշխարհից: Իզուր չէր, որ սիրում էիր Դուրյան, հատկապես «Իմ մահը» բանաստեղծությունը: Ես այժմ ցավով եմ հիշում այն, որը կարծես հենց քեզ համար էր գրված:

ՀԱՍՄԻԿ

ԳՐԻԳՈՐ ՍԻՄՈՆԻ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ, ծնվել էր 1978 թ., մեր քաղաքում: № 8 միջնակարգ դպրոց, 4-րդ դասարան...այլևս ամեն ինչ պարզ է: Աչքի էր ընկնում բարձր առաջադիմությամբ, լուսանկարը միշտ գերազանց աշակերտների ցուցատախտակում էր փակցված: Ծնողները ուրախանում ու բերկրանքով էին լցվում, երբ ուսուցիչները գովեստի խոսքեր էին ասում իրենց սիրասուն զավակի հասցեին:

Ծվ ինչու՞ է հանկարծ
կյանքը այնպիսի չար
խաղեր խաղում,
Որ մտածելիս անգամ,
մարդու երակներում
արյունն է սառչում...

Այդպես էլ չար խա՞ղ: Այդ չար խաղի, քարե կարկուտի զոհ դարձավ 10-ամյա Գրիգորը: Իսկ նրա մայրը սպասում է: Նա գիշերները չի հանգչում լույսը, որ չլինի, թե որդին գա ու մոլորվի մթության մեջ: Ու միշտ կսպասի, քանի որ տրոփում է մայրական սիրտը...

ԱՐԵԳՆԱԶԱՆ ԱՂԱՍՈՒ ԱՎԴԱԼՅԱՆ

Ծնվել էր 1979 թ. Լենինականում, սովորում էր Ա. Պետրոսյանի անվան դպրոցի 3-րդ դասարանում: Կապուտաչյա, սիրունիկ ու համեստ աղջնակ էր: Հայոց լեզվի դաս էր, երբ կատարվեց ամենասարսափելին, շատ դասընկերների ու դասվար Հակոբյանի հետ զոհ վեց Արեգնազանը:

Սիրում էր ձեռագործ անել, կարծես հիշատակ էր թողնում մայրիկին: Արդյո՞ք վըկայում էր նրա սրտիկը: Հիմա մայրը ձեռագործ աշխատանքները պահում է սուրբ մասունքի նման, ամեն անգամ համբուրում նուրբ մատների հետքը...

Արդեն ութ ամսական քույրիկ ունի Արեգնազանը, այնքան նման իրեն և նույն անունն է կրում...Բայց դրանից կորուստը երբեք չի մեղմանում:

ՋՈՒԼԻԵՏԱ ՍԱՐԳՍԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Ծնվել էր քույրս 1939 թ. Էջմիածնում: Վաղ հասակից զրկվելով ծնողներից, երկուսս էլ մեծացել և դաստիարակվել ենք տարբեր մանկատներում: 1954 թ. եկանք Լենինական տեքստիլ կոմբինատում աշխատելու: Շատ տարիներ անց երկու սենյականոց բնակարան ստացանք Կալինինի 14 ա շենքում: Վերջապես մենք էլ տուն ունեցանք: Երկար չտևեց մեր ուրախությունը:

Դեկտեմբերի 6-ին աշխատանքից տուն եկա: Ջուլիետան ինձ պատմեց, որ երազում մեր տան պատը փլվել էր: Ես էլ ասացի. քույրիկ ջան, վաղը տանից դուրս չգաս, քո երազները այնպես ճիշտ են լինում, հանկարծ մի բան չլինի:

Երբ աշխարհում
ուրախություն
Իր մեղքերն է լալիս,
Ի՞նչ իմանաս,
տխրությունը
Որտեղից է գալիս...

Քույրդ՝ Լենա

ՕՐՎԱՆԸ՝ ԼՈՒՍԻՆԱԿԱՆՈՒՄ

Հկկ Լենինականի քաղաքային կոմիտեի նիստերի դահլիճում հանդիպում տեղի ունեցավ Երևանի Լենինյան, Սովետական շրջանների աշխատավորական կոլեկտիվների ներկայացուցիչների և Լենինականի կոմունալ-կենցաղային ծառայությունների ղեկավարների հետ: Հյուրերին ինֆորմացիա տրվեց քաղաքում տիրող վիճակի մասին, նշվեցին այն աշխատանքները, որոնց կատարումը հետաձգել չի կարելի: Այսօր քաղաքի կոմունալ-կենցաղային ձեռնարկություններն օժանդակ նյութերի, տարբեր տեսակի կոնստրուկցիաների, շինարարական իրերի, սարքավորումների խիստ կարիք են զգում:

Երևանի Սովետական շրջանի արդյունաբերական ձեռնարկությունների, միավորումների և գիտահետազոտական հիմնարկների ղեկավարները պատրաստակամություն հայտնեցին անհրաժեշտ օգնություն ցույց տալ քաղաքային տնտեսությանը ձմռանը նախապատրաստելու դպրոցները, առողջապահական հիմնարկները, որոնք տեղավորված են ժամանակավոր տնակներում, տաքացնելու, գույքով ապահովելու հարցում:

Լենինյան շրջանի կոլեկտիվները պարտավորվեցին վերանորոգել Անեմյան փողոցը, կոմպլեքսային բարեկարգման վերականգնման աշխատանքներ կատարել Շինարարների, Մանուշյան, Անեմյան, Կաշինի փողոցների հատվածում ընկած տարածքը: Սովետական շրջանի աշխատավորների ջանքերով վերանորոգվելու է Շինարարների փողոցը, բարեկարգվելու է Կոշտոյան, Խանջյան փողոցների տարածքում ընկած թաղամասը:

22. 09. 89 թ.

ՕԳՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՑԵՆԵՐ

Օրերս Լենինականում էին Հկկ Երևանի Օրջոնիկիձեի շրջանային կոմիտեի և շրջխորհրդի գործկոմի ներկայացուցիչները, շրջկոմի առաջին քարտուղար Մ. Մինասյանի ղեկավարությամբ: Կուսակցության Լենինականի քաղաքային կոմիտեում նրանք հանդիպում ունեցան քաղկոմի առաջին քարտուղար Տ. Սարգսյանի հետ: Օրջոնիկիձեի շրջանի աշխատավորների ներկայացուցիչներին նա պատմեց քաղաքի վերականգնման ուղղությամբ կատարվող աշխատանքների մասին, նշեց այս գործում Երևանի աշխատավորների մասնակցության նշանակությունը:

Տեղում ծանոթանալով Թբիլիսյան խճուղում և Սայաթ-Նովա փողոցում տիրող վիճակին, Օրջոնիկիձեի շրջանի ներկայացուցիչները պատրաստակամություն հայտնեցին բարեկարգել այդ փողոցները, ամրացնել № 34 դպրոցի շենքը, հավաքել դպրոցի մեկ, ամրացնել բնակելի մեկ շենքեր:

Երևանի աշխատավորների արժեքավոր նախաձեռնությունը նոր հետևորդներ է գտնում:

13. 09. 89թ.

ԵՐԵՔԸ ՄԻՆԱՍՅԱՆՆԵՐԻ ԸՆՏԱՆԻՔԻՑ

Դառը ճակատագիր էր բաժին ընկել ՏՈՍՅԱ ՄԻՆԱՍՅԱՆԻՆ...Ցենված որդին՝ Հակոբը, քարհանքում մահացավ ամուսինը, որի անունը նույնպես Հակոբ էր: Կյանքի գնով մեծացրեց 2 որդիներին, աշխատանքից հոգնած տուն գալուց մտածում էր միայն նրանց մասին, ճանապարհեց բանակ, ամուսնացրեց, ուրախացավ առաջին թոռնիկի լույս աշխարհ գալով: Ստացավ նոր բնակարան «Շռանկյունի» թաղամասում: Առաջին իսկ օրվանից դուրս եկավ աշխատանքից և ձեռնամուխ եղավ կատարելու իր պարտքը՝ խնամում է Արտուշիկ և Աննա թոռնիկներին: Դաժան այդ օրն էլ՝ առավոտյան աշխատանքի ճանապարհեց տղային և հարսին ու...3-ով էլ չտեսան նրանց վերադարձը:

Տասներկու հարկանի շենքը փուլ եկավ և չհասցրին դուրս գալ առաջին հարկի իրենց բնակարանից: Մայր արծվի պես թևերը տարածել էր թոռների վրա, բայց անզոր եղավ պաշտպանելու վեց և երեք տարեկան անմեղ երեխաներին:

ԱԼՎԱՐԴ ԱՐՏՈՒՐԻ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ

Ծնվել է 1963 թվականին Լենինականում: Սովորել է № 25 դպրոցում, որն ավարտելուց հետո աշխատանքի է անցել կարի № 2 ֆաբրիկայում, որպես կարող բանվորուհի: Բնավորությամբ համեստ, առաքինի ու աշխատասեր Ալվարդին սիրում էին բոլոր նրան ճանաչողները: Ալվարդը ամուսնացած էր, ուներ երկու սիրասուն զավակներ՝ 11 տարեկան Ալիսիկը և 4 տարեկան Սերոժիկը:

Դաժան երկրաշարժի օրը փոքրիկները կարծես թե զգացել էին մոտալուտ դժբախտությունը և իրենց մայրիկին աշխատանքի ճանապարհեցին լաց ու կոծով...Ավաղ, նրանց կանխազգացումը իրականացավ և երկու երեխաները այդ օրը որբացան...

Երկու փոքրիկ հրաշք մի ընտանիքից՝ ՄԱՐԻԱՄԻԿ ՎՐՈՒՅՐԻ ԹՈՐՈՍՅԱՆԸ ծնված 1978 թվականի օգոստոսի 31-ին և ԿԱՐԵՆ ՎՐՈՒՅՐԻ ԹՈՐՈՍՅԱՆԸ՝ ծնված 1980 թվականի հունվարի 30-ին, որոնք թռչնեցին ժամանակից շուտ: Քույր ու եղբայր երկու անմեղ զոհ դարձան երկրաշարժին:

Ինչ երազկոտ էին երկուսն էլ, կատակներ էին անում և ամենօրյա խաղն էլ «հարսն ու փեսան էր»: Վերջին անգամ լուսանկարվեցին միասին: Նրանց մտքով կարծես անցնում էր, որ միշտ միասին պետք է լինեն...

Նրանց հետ էր նաև իրենց սիրելի տատը՝ ՎԱԼՅԱ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍԻ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԸ, ծնված 1918 թվին, որ այնքան կապված էր թոռների հետ:

Սանդրոյան Հարությունի Արբեյանի և Հարություն Արբեկյանի լուսանկարները անհաջող տպագրության պատճառով երկրորդ անգամ են տպագրվում: Նրանց մասին կարդալ «Հիշողություն» № 33-ում:

ՌՈԲԵՐՏՈ ԳՅՈՒԼԲԵՆԿՅԱՆԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆՈՒՄ

Օրերս Լենինականում էին գտնվում 1956 թվականին մեծահարուստ Գալուստ Գյուլբենկյանի կտակի համաձայն Պորտուգալիայի մայրաքաղաքում հիմնված Գ. Գյուլբենկյանի ֆոնդի տնօրեն Ռոբերտո Գյուլբենկյանը, իր տիկնոջ ու դստեր, ինչպես նաև ֆոնդի վարչության անդամ Միքայել Եսայանը՝ տիկնոջ հետ:

— Մեզ խորապես ցնցեց մեր ժողովրդին պատահած ողբերգությունը,— Լենինականի քաղաքային կոմիտեում կայացած ընդունելության ժամանակ ասաց Ռ. Գյուլբենկյանը: Մենք՝ ես և պարոն Միքայել Եսայանի ընտանիքները մեծ հուզմունքով ենք սպասել այս պահին: Երկրաշարժից անմիջապես հետո, Գյուլբենկյանի ֆոնդը ցույց տվեց մեկ միլիոն դոլարի օգնություն, որի մեջ մեծ քանակությամբ դեղորայք և առաջին անհրաժեշտության այլ առարկաներ:

Խոսելով Լենինականին ցույց տրվելիք օգնության և դրա կազմակերպման հարցերի մասին, քաղաքային կոմիտեի առաջին քարտուղար Տ. Սարգսյանը նշեց, որ դա կվերաբերվի առաջին հերթին և հիմնականում առողջապահության, գիտության, կրթության և մշակույթի բնագավառները ժամանակակից սարքավորումներով ապահովմանը:

— Մեր հաստատությունը,— վերջում ասաց Ռ. Գյուլբենկյանը,—սփյուռքահայ մի փոքրիկ կոմիտե է, որը լայն գործունեություն է ծավալել հայապահպանության ուղղությամբ: Մենք հիացած ենք լենինականցիներով, որոնք այս ծանր պայմաններում դրսևորում են մեծ կամք՝ քաղաքը վերականգնելու գործում:

Այնուհետև հյուրերը շրջեցին քաղաքում, ծանոթացան Լենինականի իրական դրությանը:

Գ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

06. 10. 89 թ.